

СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО УЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Слово потенціал спочатку з'явилося в якості терміна, що означає фізичну величину, характеризуючи силове поле в певній точці. У ненауковому контексті воно стало використовуватися в переносному значенні і трактувалося як «ступінь можливості в якомусь відношенні, сукупність засобів, необхідних для здійснення чогонебудь» [1, 9].

Мета статті полягає у з'ясуванні та визначенні окреслених термінів, ознак, явищ, які відіграють важливу роль у формуванні комунікативних умінь та навичок майбутніх учителів іноземної мови.

Однак, відомо, що наявні у людини здібності та якості об'єктивно проявляються лише у процесі набуття та реалізації

відповідних умінь і навичок, вироблених на основі знань, отриманих у певних галузях. Відомі науковці І. Зязюн, Н. Кузьміна, О. Мороз, В. Луговий, стверджують, що така сукупність знань умінь і навичок може бути, виражена поняттям «готовність» до здійснення будь-якої діяльності[2, 19]

Слід зауважити, що вивчення стану готовності до певного виду діяльності представники різних наукових теорій приділяли значну увагу. Так, наприклад, в роботах психологів, педагогів, соціологів – Х. Гейма, М. Котика, Б. Ломова, А. Щербакова та інших, викладені різні підходи до тлумачення поняття «готовність». Відзначимо як важливий для цього дослідження факт, що в літературі з соціальної, вікової та загальної психології термін «готовність» розглядається, з точки зору стану або якості особистості.

Х. Гейм, навпаки, розглядає термін «готовність» як індивідуальну якість, виходячи з того, що готовність обумовлена ситуацією, наприклад, готовність до ризику, базується в основному на індивідуальних якостях людини.

Теоретична готовність, за визначенням, полягає у володінні її носієм загальнопедагогічної і спеціальними знаннями. Зміст же практичної готовності виражається «у зовнішніх» (предметних) умінь носія, тобто в тих його діях, які можна спостерігати. До них вищеназвані науковці відносять організаторські та комунікативні вміння [3, 65].

Вказуючи на внутрішню складність поняття «готовність», слід виділити в її складі наступні структурні компоненти:

- Мотиваційний (відповідальність за виконання завдань, почуття обов'язку);
- Орієнтаційний (володіння необхідними способами діяльності, знаннями, вміннями, навичками);
- Вольовий (самоконтроль, уміння керувати діями);
- Оцінний (самооцінка своєї підготовленості та відповідності процесу вирішення завдань оптимальним зразкам).

Своєрідною спробою узагальнити вищеназване тлумачення поняття «готовність» людини до будь-якої діяльності можна виразити формулою: "Готовність = Бажання + Знання + Уміння".

Отже, ця формула, відображає три аспекти готовності:
- Мотиваційний або особистісний, інформаційний та діяльнісний, який зручним для докладного аналізу поняття «комунікативний потенціал».

Розглядаючи комунікативні здібності, слід врахувати, що поняття «здібності» трактуються відомими науковцями. У психології та педагогіці основні тлумачення цього дослідження подаються вченими: Б. Ананьєвим, І. Бехом, Л. Виготським, С. Рубінштейном, Б. Тепловим, А. Леонтьєвим, Н. Мойсеюк, та іншими. Концепція Б.Ананьєва, А.Ковальова, В.Крутецького, К.Платонова, В.Стрельніков зводиться до синтезу властивостей, особливостей особистості, що виявляються в діяльності і забезпечують високі досягнення в ній [4, 44-45].

На думку А. Петровського, здібності виявляються не в знаннях, уміннях, навичках, як таких, а в динаміці їх придбання, тобто в тому, наскільки за інших рівних умов швидко, легко, глибоко і міцно здійснюється процес оволодіння знаннями, вміннями, необхідними для здійснення цієї діяльності.

Проаналізувавши позиції різних вчених з цієї проблеми, можна зробити наступні висновки:

- здібності формуються на основі сукупності соціальних умов;
- здатності змінюються і розвиваються у процесі діяльності;
- аналіз здібностей повинен проводитись з позиції цілісного підходу з опорою на принципи детермінізму.

Отже, можна констатувати про комунікативні здібності, які можна розвивати в процесі навчання, створивши для цього відповідні умови. Таким чином, розглядаючи комунікативний потенціал через категорії готовності і можливості, визначаємо комунікативний потенціал вчителя як готовність до реалізації комунікативно-професійної функції: встановлення педагогічно доцільних взаємин з учнями, студентським, колективом, колегами, батьками учнів та студентів, громадськістю та можливістю здійснювати ці функції в різних ситуаціях педагогічного спілкування.

Мовна компетенція, на їхню думку, - це потенційне володіння мовою, тобто мовні знання, уміння та навички, необхідні для розпізнавання інформації та для породження мовлення. Мовленнєва компетенція-це реалізація потенційного володіння мовою в певних комунікативних умовах, тобто здатність адекватно використовувати мовні засоби для побудови висловлювань і текстів. Культурна компетенція - це фонові знання; знання реалій країни мови, що досліджується та еквівалентної лексики, знання правил мовного і немовного етикету. Стратегічна компетенція - це здатність використовувати найбільш ефективні стратегії для вирішення різних

комунікативних завдань. Стратегічна компетенція включає такі складові, як зоровий контакт зі співрозмовником, рішення проблеми недостатності слів за рахунок перефразування слів, пояснення, недостатність граматичних ресурсів за рахунок спрощення або заміни конструкцій, використання невербальних засобів. Інформативна компетенція - формування у студентів інформаційних «фреймів» (набір понять, необхідних для опису тієї чи іншої ситуації), мовної картини світу в її іншомовній формі (знання навколишньої дійсності, здатність описати її у ставленні до неї в іншомовній формі) [5, 15].

Вважаємо за доцільне в статті виокремити наступні компоненти, які є складовими комунікативної компетентності:

- вербальна компетентність
- невербальна компетентність.

Розглянемо кожен з названих компонентів більш докладно. Врахуємо, що вербальна компетентність визначається як «доречність висловлювань, облік контексту і підтексту висловлювання, відсутність труднощів у письмовій та усній мові, варіативність інтерпретації інформації, гарну орієнтацію в сфері оцінних стереотипів і шаблонів, множинність смислів вживаних у поняттях, метафоричність мови» [6, 75].

Прикладом вербальної компетентності вчителя іноземної мови може служити його діяльність в ролі перекладача, синхронно перекладаючи усне мовлення. Від учителя у цьому випадку потрібне швидке і адекватне розуміння висловлювання, знаходження і використання точного еквівалента в конкретному контекстному значенні слів і понять.

Традиційно більшість дослідників вважали, що словесний (вербальний) канал служить для передачі інформації, а невербальний застосовується для уточнення міжособистісних відносин та ціннісних орієнтирів.

Вважається, що в світлі сучасних наукових досягнень та наявної практики цей поділ можна визнати досить умовним. Зазвичай у окремих випадках невербальна комунікація використовується для заміни словесних повідомлень, а для глухонімих, вона є єдиним засобом особистого спілкування.

Учитель як зразок міжкультурної комунікації повинен правильно користуватися невербальними засобами спілкування. У зв'язку з цим при підготовці вчителів іноземної мови необхідно приділяти набагато більше уваги вивченню культури країни

досліджуваної мови, а також специфіці значень невербальних знаків. Проблеми невербальної інтерпретації на сьогодні вже існує, а саме: широкий вибір літератури, як оригінальною, так і перекладеної на українську мову, яка може бути ефективно використана у процесі формування соціокультурної компетентності студентів.

Соціокультурна компетентність майбутнього вчителя, на нашу думку, включає, перш за все, наявність знань в галузі історії і культури своєї та інших країн, того регіону, в якому він виріс, живе в цей час; уявлень про специфіку поведінки та мовленнєвого етикету; сформованість їх на основі відповідного ставлення до соціальних і культурних цінностей.

Оскільки соціокультурна компетентність, так само, як і невербальна, проявляється у взаємодії людей, тобто в спілкуванні, ми визнали необхідним включити її в якості складового елемента в комунікативний потенціал.

Вищеозначене дозволяє зробити наступні висновки: соціокультурна компетентність, так само, як і невербальна, проявляється у взаємодії людей, тобто в спілкуванні, ми визнали необхідним включити її в якості складового елемента в комунікативний потенціал. У контексті проблеми комунікативного потенціалу має сенс говорити про рефлексії комунікативної діяльності. Це означає, що майбутній учитель повинен мати навички аналізу власної та іноземної мови, мовної і немовної комунікативної діяльності, вміння адекватного використання лінгвістичних, екстра та паралінгвістичних засобів, постановки мети спілкування, забезпечення ефективності побудови комунікації в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Российская педагогическая энциклопедия. 1т. – М., 1993 – 608 с.
2. О.Г. Мороз Педагогіка і психологія вищої школи: навчальний посібник / О. Г. Мороз, О. С. Падалка, В. І. Юрченко. – К.: НПУ, 2003. – 267 с.
3. Слостенин В. А., Подымова Л. С. Педагогика: Инновационная деятельность. - М.: ИЧП «Издательство Магистр», 1997. – 224с.
4. Стрельніков В. Ю. Професійна компетентність вчителя / В. Ю. Стрельніков // Актуальні проблеми безперервного підвищення кваліфікації педагогічних кадрів України в умовах ставлення

національної школи : [збірник статей / за ред. С.В. Крисюка]. – К., 1992. – с. 44-45

5. Мильтруд Р.П., Максимова И.Р. Современные концептуальные принципы коммуникативного обучения иностранным языкам //Иностранные языки в школе. – 2000, № 4. – С.9-15

6. Куницына В.Н., Казаринова Н.В., Поголыша В.М. Межличностное общение. Учебник для вузов. СПб.: Питер, 2001. – с. 376